

Wyrok z dnia 8 października 1999 r.

II UKN 259/99

Obowiązek wynagrodzenia szkody według zasad prawa cywilnego dotyczy sytuacji wskazanych w art. 96 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267 ze zm.), a także przypadków, gdy pracodawca (również nieuspołeczniony) przez niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania wynikającego ze stosunku pracy (właściwego wyliczenia i opłacenia obowiązkowych składek z tytułu ubezpieczenia społecznego) doprowadzi do szkody polegającej na uzyskaniu świadczenia w niższej wysokości niż wynikająca z podstawy wymiaru składek ubezpieczeniowych.

Przewodniczący: SSN Zbigniew Myszka, Sędziowie SN: Jerzy Kuźniar (sprawozdawca), Stefania Szymańska.

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu w dniu 8 października 1999 r. sprawy z powództwa Jolanty O.-M. przeciwko Przedsiębiorstwu Realizacji i Koordynacji Budownictwa „R.” Spółce z o.o. w K. przy udziale interwenienta ubocznego - Przedsiębiorstwa Usług Socjalnych i Mieszkaniowych w K. o odszkodowanie, na skutek kasacji pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 23 lutego 1999 r. [...]

o d d a l i ł kasację.

U z a s a d n i e

Wyrokiem z dnia 28 października 1998 r. Sąd Wojewódzki-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Krakowie zasądził od Przedsiębiorstwa Realizacji i Koordynacji Budownictwa „R.” Spółki z o.o. w K. na rzecz Jolanty O.-M. kwotę 10.074,29 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 marca 1996 r. i kwotę 3.342,43 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 11 marca 1996 r. do dnia zapłaty, a także ustalił odpowiedzialność pozwanego za szkody, jakie mogą ze zdarzenia objętego pozwem wyniknąć w przy-

szłości, zaś w pozostałym zakresie powództwo oddalił, zasądzając nadto od strony pozwanej na rzecz powódki kwotę 200 zł tytułem kosztów zastępstwa adwokackiego.

Sąd Wojewódzki ustalił, iż powódka zatrudniona była w pozwanej Spółce na podstawie umowy o pracę na kontrakcie zagranicznym w okresie od 15 września 1990 r. do 31 marca 1994 r. oraz od 22 lipca 1994 r. do 31 marca 1995 r.

Przez cały okres zatrudnienia strona pozwana opłacała składkę na ubezpieczenie społeczne powódki, przyjmując za jej podstawę przeciętne wynagrodzenie, nie zwracając się do powódki, podobnie jak i do żadnego innego pracownika o wyrażenie na taką podstawę zgody i nie informując o możliwości przyjęcia innej podstawy. W okresie od 1 kwietnia do 28 września 1995 r. Jolanta O.-M. pobierała zasiłek chorobowy po upływie którego przyznano jej rentę inwalidzką III grupy. Ponieważ z informacji strony pozwanej wynikało, iż przyjęcie do ustalenia wysokości świadczenia wynagrodzenia z 1994 r. będzie niekorzystne, powódka wybrała do naliczenia renty okres od 1988 do 1993 roku. Łączna renta uzyskana przez nią w okresie od 1 października 1995 r. do 28 października 1998 r. wyniosła kwotę brutto 15.704,86 zł. Przy przyjęciu okresu z lat 1991-1994 z uwzględnieniem składki opłacanej od faktycznego wynagrodzenia, świadczenie rentowe wyniosłoby odpowiednio kwotę 28.142,15 zł brutto. Różnica wynosi zatem 12.437,39 zł , netto – 10.074,23 zł. Natomiast różnica pomiędzy należnym a wypłaconym zasiłkiem chorobowym zamyka się kwotą 3.342,43 zł netto. W tak ustalonym stanie faktycznym Sąd Wojewódzki uznał, iż strona pozwana na skutek bezprawnego działania naruszyła przepis § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 1990 r. w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, zgłaszania do ubezpieczenia społecznego oraz rozliczania składek i świadczeń z ubezpieczenia społecznego (jednolity tekst: Dz.U. z 1993 r. Nr 68, poz. 330 ze zm.) w brzmieniu obowiązującym od 1 stycznia 1991 r. do 30 czerwca 1997 r. Zgodnie z tym przepisem podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne pracowników zatrudnionych za granicą w polskich zakładach pracy stanowiła kwota zadeklarowana przez zakład pracy, za zgodą pracownika, nie niższa od przeciętnego wynagrodzenia. A zatem brak zgody pracownika obligował pracodawcę do przyjęcia powszechnie obowiązującej zasady określonej w § 7 rozporządzenia. Sąd Wojewódzki podniósł, iż pozwana Spółka po dniu 1 stycznia 1991 r. nie zwracała się do powódki i nie uzyskała jej zgody na przyjęcie za podstawę wymiaru składki przeciętnego wynagrodzenia. Zawinione przez pracodawcę działanie spowodowało szkodę stanowiącą różnicę pomiędzy świadcze-

niem rentowym i zasiłkiem chorobowym, jakie mogłaby ona otrzymywać, gdyby przyjęto w spornym okresie za podstawę wymiaru składki jej dochody określone w § 7 powołanego rozporządzenia, a rentą i zasiłkiem, jakie otrzymała od października 1995 r. do daty wyrokowania, zamykającą się kwotą zasądzoną w wyroku. Sąd nie uwzględnił podnoszonego przez stronę pozwaną zarzutu przedawnienia wywodząc, iż wiadomość o szkodzie powódka powzięła najwcześniej w dacie wypłaty zasiłku chorobowego, tj. w miesiącu kwietniu 1995 r., a zatem okres przedawnienia do daty wytoczenia powództwa nie upłynął. Roszczenie o ustalenie odpowiedzialności strony pozwanej za ewentualne szkody mogące ze zdarzenia objętego pozwem w przyszłości wyniknąć Sąd Wojewódzki uwzględnił przyjmując, iż powódka ma interes prawny w ustaleniu istnienia stosunku prawnego, o którym mowa w art. 189 KPC. Powództwo w zakresie renty wyrównawczej na przyszłość zostało oddalone jako pozbawione podstawy prawnej.

Rozpoznając apelacje obu stron Sąd Apelacyjny w Krakowie zmienił punkt I i IV wyroku zasądzając od pozwanego na rzecz powódki kwotę 2178,04 zł z ustawowymi odsetkami od dnia 12 sierpnia 1996 r., kwotę 8108,43 zł z odsetkami od dnia 20 stycznia 1998 r. oraz kwotę 3130,19 zł z odsetkami od dnia 28 października 1998 r. do dnia zapłaty, a także kwotę 800 zł tytułem kosztów zastępstwa procesowego. W pozostałej części powództwo oraz apelacje obu stron zostały oddalone, a koszty zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym wzajemnie zniesione (wyrok z dnia 23 lutego 1999 r. [...]). W ocenie Sądu, apelacja powódki jest uzasadniona co do daty początkowej należnych odsetek, z uwagi na treść art. 455 KC, w myśl którego jeżeli termin spełnienia świadczenia nie jest oznaczony, ani nie wynika z właściwości zobowiązania, świadczenie powinno być spełnione niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania. Przy zobowiązaniach z czynu niedozwolonego, opóźnienie pojawia się, gdy dłużnik nie spełnia świadczenia niezwłocznie po wezwaniu przez wierzyciela - to zaś gdy dotyczy zasiłku chorobowego, nastąpiło w dniu 20 stycznia 1998 r. W pozostałej części Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu pierwszej instancji, stwierdzając jedynie, że uszczerbek majątkowy powódki zamykał się kwotą 2178,04 zł za okres od 1 października 1995 r. do 12 sierpnia 1996 r. i od tej kwoty winny być zasądzone odsetki ustawowe. Zasądzone przez Sąd drugiej instancji kwoty odpowiadają łącznej szkodzie wyliczonej przez biegłego.

Powyższy wyrok zaskarżyła kasacją strona pozwana i zarzucając naruszenie przepisów prawa procesowego – art. 232 KPC „naruszenie zasad równości proceso-

wej, błędną interpretację przepisów § 9 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 1990 r. (...) oraz ogólnych zasad zaopatrzenia rentowo-emerytalnego pracowników, sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego materiału dowodowego oraz bezpodstawne określenie i ustalenie rzekomej szkody powódki”, wniosła o uchylenie wyroków Sądów obu instancji i „przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania (...)”. Według skarżącej powódka nie kwestionowała wysokości składki na rzecz ZUS, przyczyniając się „w oczywisty sposób do powstania rzekomej szkody”.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

Rozpoznając kasację Sąd Najwyższy, zgodnie z art. 393¹¹ KPC, związany jest jej granicami, które zakreślają podstawy kasacji oraz jej wnioski. Rzeczą skarżącego jest przytoczenie podstaw kasacji przez podanie jakie przepisy prawa materialnego lub (i) procesowego zostały naruszone, w jaki sposób oraz podanie – w przypadku podstawy kasacyjnej wymienionej w art. 393¹ pkt 2 KPC - że uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a także uzasadnienie wskazanych podstaw.

Rozpoznając niniejszą sprawę w granicach kasacji, Sąd Najwyższy zauważa, że z przytoczonych podstaw ocenie podlegać może jedynie zarzut naruszenia prawa procesowego – art. 232 KPC – oraz zarzut błędnej wykładni (a więc niewłaściwego rozumienia) § 9 rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wysokości i podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, tylko bowiem te zarzuty zostały określone, aczkolwiek już nie uzasadnione. Wydaje się, że wskazanie jako naruszonego przez Sąd Apelacyjny, przepisu art. 232 KPC ma charakter przypadkowy. Przepis ten – ogólnie regulujący przedmiot dowodów – wskazuje na obowiązek stron wskazywania dowodów dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne, upoważnia także Sąd do dopuszczenia dowodów nie wskazanych przez stronę. W okolicznościach rozpoznawanej sprawy Sąd Najwyższy nie tylko nie stwierdził, aby zasada ta w zakresie dotyczącym działania Sądu została złamana, ale także nie znajduje jakichkolwiek argumentów także hipotetycznych, dla stwierdzenia, że naruszenie tego przepisu (i w jaki istotny sposób?) mogło wypłynąć na wynik sprawy. Inne twierdzenia kasacji odnoszące się do sposobu procedowania, są tak ogólnikowe, że nie poddają się ocenie dla stwierdzenia ich zasadności (dotyczy to w szczególności twierdzeń, że „naruszono zasady równości procesowej” oraz dopuszczono się „sprzecz-

ności istotnych ustaleń z treścią zebranego w toku postępowania materiału dowodowego”).

W konsekwencji oznacza to, że Sąd Najwyższy jest związany stanem faktycznym stanowiącym podstawę wydania zaskarżonego wyroku – art. 393¹⁵ KPC – a więc i ustaleniem, że pozwany nie uzyskał zgody wnioskodawczyni na opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne od podstawy stanowiącej przeciętne wynagrodzenie (§ 9 rozporządzenia), a więc wysokości innej niż powszechnie obowiązująca (§ 7 rozporządzenia). Aby przyjąć jako podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne kwotę zadeklarowaną przez pracodawcę, nie niższą od przeciętnego wynagrodzenia, należy uzyskać uprzednią zgodę pracownika (także dorozumianą), albo jego późniejszą niewątpliwą akceptację na stosowanie tych zasad. Przyjęcie przez Sąd Apelacyjny - na podstawie niezakwestionowanych ustaleń faktycznych - że zgoda taka nie została wyrażona, czyni niezasadnym zarzut naruszenia § 9 rozporządzenia tak przez niewłaściwe zastosowanie jak i przez błędną wykładnię (pomijając nawet, że kasacja bliżej nie uzasadnia jak należy właściwie rozumieć ten przepis).

W uzasadnieniu kasacji przytacza się, że Sąd „nie uwzględnił art. 441 § 1 KC”. Ponieważ przepis ten dotyczy solidarnej odpowiedzialności kilku osób z tytułu czynu niedozwolonego, jest rzeczą oczywistą, że został przez Sąd pominięty, biorąc pod uwagę stan sprawy.

Na marginesie tych rozważań należy zauważyć, co następuje:

W myśl art. 96 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 14 grudnia 1982 r. o zaopatrzeniu emerytalnym pracowników i ich rodzin (Dz.U. Nr 40, poz. 267) „uspołeczniony” pracodawca był zobowiązany do pomocy pracownikowi ubiegającemu się o świadczenie określone ustawą w gromadzeniu dokumentacji o zatrudnieniu i wynagrodzeniu oraz do przygotowania wniosku o świadczenia we wskazanym w ustawie terminie. Jeżeli na skutek niedopełnienia lub nienależytego dopełnienia przez takiego pracodawcę wymienionych obowiązków, pracownik lub pozostali po nim członkowie rodziny ponieśli szkodę, pracodawca jest zobowiązany „do jej wynagrodzenia według przepisów prawa cywilnego”.

W ocenie Sądu Najwyższego obowiązek wynagrodzenia szkody wedle zasad prawa cywilnego, dotyczy nie tylko sytuacji wskazanych w art. 96 ust. 1 i 2 ustawy o z.e.p. (obejmujących czynności proceduralne w zakresie przygotowania wniosku o świadczenia z ustawy o z.e.p.), ale tym bardziej takich, gdy pracodawca (każdy, nie

tylko uspołeczniony) przez niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania wynikającego ze stosunku pracy, w tym właściwego wyliczenia i opłacenia obowiązkowych składek z tytułu ubezpieczenia społecznego, doprowadzi do szkody, polegającej na uzyskaniu świadczenia z ustawy o z.e.p. w niższej niż na to wskazuje właściwa podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne, wysokości. Podstawą odpowiedzialności pracodawcy byłby przepis art. 471 KC, stosowany poprzez art. 300 KP dotyczący naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania. Postępowanie w takiej sprawie z zakresu prawa pracy (art. 476 § 1 pkt 1 KPC) toczyłoby się według zasad działu III, tytułu 7, księgi pierwszej KPC.

Uwagi te nie mają wpływu na niniejszą sprawę, wobec wyżej przytoczonych zasad postępowania kasacyjnego. Gdy więc kasacja nie zawiera usprawiedliwionych podstaw, należało orzec jak w sentencji po myśli art. 393¹² KPC.

=====